

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗΣ 2023

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ένδειξη: **ΟΛΑ ΤΑ ΤΜΗΜΑΤΑ**

Α' Ομάδα

A.1. α-7, β-6, γ-3, δ-2, ε-4, στ-1, ζ-5

A.2.

α) Παράλληλα προς τα κόμματα, κατά την περίοδο 1923-1936 συγκροτήθηκαν «ομάδες» απότακτων ή εν ενεργεία αξιωματικών, οι οποίοι όλο και περισσότερο προσπαθούσαν να θέσουν υπό τον έλεγχο τους το Κοινοβούλιο και τις κυβερνήσεις και εν τέλει να επιβάλουν αντικοινοβουλευτικά συστήματα διακυβέρνησης. Τα κόμματα με δυσκολία κατόρθωναν να ξεφύγουν από τον ασφυκτικό κλοιό και πολύ συχνά χρησιμοποιούσαν ομάδες αξιωματικών, για να επιτύχουν τα δικά τους βραχυπρόθεσμα σχέδια. Επίσης, υποχρεώνονταν να έρθουν σε συνεννόηση με «ομάδες» αξιωματικών της επιλογής τους και να αποδεχτούν τα αιτήματά τους.

β) *[Η νέα γενιά ασκούσε έντονη κριτική στους παλαιότερους και φρονούσε ότι το συνταγματικό πολίτευμα δεν μπορούσε να αναπτυχθεί, καθώς το εμπόδιζαν η Αυλή και ο ίδιος ο βασιλιάς, τον οποίο θεωρούσε πολιτικά ατάλαντο.]* Περί τα τέλη της δεκαετίας του 1850 έγινε φανερή μια συνολική δυσαρέσκεια μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού λόγω της οικονομικής δυσπραγίας και της δυσλειτουργίας του πολιτικού συστήματος και συγκροτήθηκαν αντιπολιτευτικοί όμιλοι με εκσυγχρονιστικά κατά κύριο λόγο αιτήματα: ελεύθερες εκλογές, φορολογική μεταρρύθμιση με στόχο την ελάφρυνση των αγροτών, κρατικές επενδύσεις σε έργα υποδομής, ίδρυση αγροτικών τραπεζών, απλούστερη διοίκηση. Τα αιτήματα αυτά εξέφρασε σε μεγάλο βαθμό με την πολιτική του δράση ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος.

γ) Οι ραγδαίες αλλαγές, τις οποίες προκάλεσαν στη χώρα οι συνέπειες του Μικρασιατικού πολέμου, ανέδειξαν την ανάγκη για σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές της χώρας. Το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας, για παράδειγμα, ξεπέρασε, με την έλευση των προσφύγων, το 1.000.000 κατοίκους και, φυσικά, δεν μπορούσε πλέον να υδρεύεται με το χρονολογούμενο από τους ρωμαϊκούς χρόνους Αδριάνειο Υδραγωγείο. Τη λύση του ζητήματος ανέλαβε το 1925 η αμερικανική εταιρεία ΟΥΛΕΝ, με την κατασκευή του φράγματος και της τεχνητής λίμνης στο Μαραθώνα.

B.1.

α) Ο Α' Παγκόσμιος πόλεμος, οι καταστροφές που προκάλεσε αλλά και οι μεγάλες οικονομικές και πολιτικές αλλαγές που έφερε στα κράτη του Ευξείνου Πόντου, μετέβαλαν για μια ακόμα φορά τα δεδομένα. Το 1919 ο ελληνικός εμπορικός στόλος είχε υποδιπλασιαστεί, σε σχέση με το 1914. Στην ουσία χρειάστηκε μια νέα αρχή.

β) Στη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, οι πιέσεις που δέχτηκε η ελληνική κοινωνία, η εμπλοκή της σε διεθνείς υποθέσεις και ο αντίκτυπος της ρωσικής επανάστασης οδήγησαν το εργατικό και το σοσιαλιστικό κίνημα σε ταχύτατη ωρίμανση. Προς το τέλος του πολέμου ιδρύθηκε η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ) που συμπεριέλαβε κλαδικά και τοπικά σωματεία, και το

Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα της Ελλάδος (ΣΕΚΕ), που λίγο αργότερα προσχώρησε στην Τρίτη Κομμουνιστική Διεθνή και μετονομάστηκε σε Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος.

γ) Με αφορμή τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο, εκφράστηκαν διαφορετικές απόψεις ως προς τη σκοπιμότητα ή μη της συμμετοχής της Ελλάδας στον πόλεμο. Οι Φιλελεύθεροι τάσσονταν υπέρ της συμμετοχής στον πόλεμο, στο πλευρό της Αντάντ, επειδή προσδοκούσαν ότι με αυτόν τον τρόπο η Ελλάδα θα είχε εδαφικά οφέλη. Ο βασιλιάς και το Γενικό Επιτελείο είχαν διαφορετική εκτίμηση. Θεωρούσαν ανεύθυνη τη θέση των Φιλελευθέρων, εκτιμώντας ότι η έκβαση του πολέμου ήταν αβέβαιη και θα μπορούσαν να νικήσουν οι Κεντρικές δυνάμεις. Δεδομένης της κυριαρχίας της Αγγλίας στην ανατολική Μεσόγειο, και παρά τους δεσμούς του με τη Γερμανία, ο Κωνσταντίνος δεν μπορούσε να ζητήσει συμμετοχή στον πόλεμο στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων, γι' αυτό έλαβε θέση υπέρ της ουδετερότητας της Ελλάδας. Η εμμονή του Κωνσταντίνου στη θέση αυτή, τον οδήγησε να δράσει με τρόπο που υπέσκαπτε τα θεμέλια του πολιτικού συστήματος. Ο βασιλιάς, ανέπτυξε μυστική διπλωματία εν αγνοία της κυβέρνησης, καταφεύγοντας ακόμη και σε παράνομα μέσα (π.χ. παράδοση απόρρητων διπλωματικών εγγράφων στους Γερμανούς.) Το 1915 προκάλεσε δύο φορές την παραίτηση της κυβέρνησης.

B.2.

α) *[Οι εκσυγχρονιστές συσπειρώθηκαν γύρω από το πρόσωπο του κρητικού ηγέτη Ελευθερίου Βενιζέλου, ο οποίος εξελέγη χωρίς να συμμετέχει στην προεκλογική αναμέτρηση.]* Η πρώτη δημόσια εμφάνιση του Βενιζέλου ως ελλαδίτη πολιτικού έγινε στις 5 Σεπτεμβρίου 1910 με μία ομιλία στην πλατεία Συντάγματος, στην οποία έκανε προγραμματικές δηλώσεις, με τις οποίες υποστήριξε μετριοπαθείς μεταρρυθμίσεις. Στόχευε σε εκσυγχρονισμό του πολιτικού συστήματος, με την εξισορρόπηση των συμφερόντων όλων των κοινωνικών στρωμάτων. Βασικές θέσεις του προγράμματος του ήταν η κοινωνική γαλήνη, η ελάφρυνση των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, ο εκσυγχρονισμός του κρατικού μηχανισμού, με σκοπό την αποτελεσματικότερη λειτουργία του, και στρατιωτικοί εξοπλισμοί για την πραγματοποίηση των εθνικών διεκδικήσεων. Επίσης, παρά την πίεση των οπαδών του, υποστήριξε την αναθεώρηση του υπάρχοντος συντάγματος και όχι την ψήφιση νέου. Πολιτειακό ζήτημα δεν έθεσε. Προανήγγειλε την ίδρυση ενός κόμματος αρχών, το οποίο θα ήταν φορέας των μεταρρυθμίσεων. Το κόμμα ιδρύθηκε και τυπικά στις 22 Αυγούστου 1910, από μέλη της Εθνοσυνέλευσης.

β) Και κατά την περίοδο αυτή, βασικός προγραμματικός στόχος των Φιλελευθέρων ήταν, όπως και κατά το παρελθόν, ο εκσυγχρονισμός της χώρας, σύμφωνα με ευρωπαϊκά πρότυπα. Στηρίγματα των Φιλελευθέρων ήταν οι αστοί επιχειρηματίες, (οι οποίοι αναζητούσαν συνθήκες σταθερότητας, σύγχρονους και αποτελεσματικούς θεσμούς), οι πρόσφυγες και οι αγρότες στους οποίους είχε παραχωρηθεί γη.

Β' ΟΜΑΔΑ

Γ.1.

Εισαγωγικό πλαίσιο: Πολλές δεκαετίες, μετά την ανεξαρτησία της, η Ελλάδα εξακολουθούσε να μοιάζει περισσότερο με την Ανατολή παρά με τη Δύση. Η πρόοδος του εκτός των εθνικών συνόρων ελληνισμού ενίσχυε την ιδέα ότι το υπάρχον κράτος δεν ήταν παρά τα θεμέλια για κάτι μεγαλύτερο. Η «Μεγάλη Ιδέα» που εκπορεύθηκε απ' αυτήν την αντίληψη, δημιουργούσε προσδοκίες για ολοκλήρωση του εθνικού οράματος, που προϋπέθετε σημαντική διεύρυνση των συνόρων. **Εναλλακτικά:** Η Μεγάλη Ιδέα αποτέλεσε το κεντρικό εθνικό όραμα στην Ελλάδα από τα μέσα του 19ου αιώνα και μέχρι τη Μικρασιατική καταστροφή (1922) και προϋπέθετε τη σημαντική διεύρυνση των συνόρων της χώρας.

α) Στο γαλλικό κόμμα ήταν ευρέως διαδεδομένη η άποψη για απελευθέρωση του αλύτρωτου ελληνισμού με πολεμικές ενέργειες, το συντομότερο δυνατόν. Το 1844 ο Κωλέττης διατύπωσε με σαφήνεια στην Εθνοσυνέλευση τη «Μεγάλη Ιδέα»: Το βασίλειο αποτελούσε μόνο ένα μικρό φτωχό μέρος της Ελλάδας. Το σημαντικότερο βρισκόταν υπό οθωμανική κατοχή και θα έπρεπε όλες οι δυνάμεις του έθνους να διατεθούν για την απελευθέρωση αυτού του τμήματος. **Ο Κωλέττης πρόβαλλε την εικόνα ότι έμενε πιστός στην «αποστολή» του να «λυτρώσει» όλους τους αλύτρωτους Έλληνες στο πλαίσιο μιας μεγάλης και ισχυρής Ελλάδας. Οι Καπετάνιοι της Στερεάς και και της βορείου Ελλάδος που πρόσκειντο σε αυτόν, διενεργούσαν επιδρομές στις τουρκοκρατούμενες επαρχίες της Θεσσαλίας και Ηπείρου, χρησιμοποιώντας ως εθελοντές και πολλούς «ληστές». Ο αλυτρωτικός Τύπος χρησιμοποιούσε αυτές τις επιδρομές για να καλλιεργείται η εντύπωση ότι ο Αγώνας της Ανεξαρτησίας συνεχιζόταν και ότι η κυβέρνηση προωθούσε τη Μεγάλη Ιδέα.**

Στο δοθέν πρωτογενές απόσπασμα από το λόγο του Κωλέττη στη Συντακτική Συνέλευση το 1844, με τον οποίο καθιερώθηκε η Μεγάλη Ιδέα, διάχυτη είναι η πεποίθηση ότι η χώρα «πρόκειται να αναγεννηθεί». Ο πολιτικός μάλιστα εκτιμά ότι η Ελλάδα, το γεωγραφικό «κέντρον της Ευρώπης», η οποία στο παρελθόν «φώτισε» τη Δύση, προορίζεται να οδηγήσει την Ανατολή σε μια «Αναγέννηση» Αυτό αποτελεί και το χρέος των σύγχρονων Ελλήνων, στο μυαλό του Κωλέττη. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, οφείλει να προχωρεί στις αποφάσεις της η Συντακτική Συνέλευση, καθώς επιπλέον ορίζει την «τύχη της ελληνικής φυλής».

Στον αντίποδα του γαλλικού κόμματος, οι ηγέτες και οι οπαδοί του αγγλικού ξεκινούσαν από τη σκέψη που είχε ωριμάσει από τις αρχές της δεκαετίας του 1820, ότι ένα ελληνικό κράτος θα μπορούσε να ιδρυθεί και να έχει ασφαλή σύνορα μόνο με την υποστήριξη της Αγγλίας. Όταν μάλιστα θα κατέρρεε η Οθωμανική αυτοκρατορία, θα μπορούσε να διευρύνει τα εδαφικά του όρια. Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ηγέτης του αγγλικού κόμματος, περίμενε την υποστήριξη της Βρετανίας στις εδαφικές διεκδικήσεις της Ελλάδας, ενώ η Βρετανία έπαιρνε σαφή θέση υπέρ της ακεραιότητας της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Ο Έλληνας πολιτικός πίστευε ότι η προϊούσα διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας θα ανάγκαζε την Αγγλία να επιλέξει τη συμμαχία της Ελλάδας στην περιοχή, ως φραγμό στα επεκτατικά σχέδια της Ρωσίας. Το αγγλικό κόμμα, λοιπόν, θεωρούσε ότι οι Έλληνες έπρεπε να συγκροτήσουν έναν ισχυρό κρατικό οργανισμό και να αναμένουν τις εξελίξεις στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

Ο Μαυροκορδάτος παρουσίασε τις απόψεις του σε υπόμνημά του το 1848, σύμφωνα με το δεύτερο δευτερογενές παράθεμα. Εκεί συντάσσει ένα «αριστοτεχνικό κατηγορητήριο» κατά του ακραίου αλυτρωτισμού και εκθέτει μια σειρά από μετριοπαθείς θέσεις. Πάντως, το πρόγραμμα του Μαυροκορδάτου, αν και προσανατολισμένο στην εσωτερική ανάπτυξη, παρουσιαζόταν τεχνηέντως ως πολεμική προετοιμασία (λόγω και της καθολικής αποδοχής της Μεγάλης Ιδέας). Ενώ λοιπόν η πολιτική του Μαυροκορδάτου απαιτούσε την ηγεσία ικανών γραφειοκρατών και ισχυρών εμπόρων για την ανάπτυξη της χώρας, ο αντίθετος προσανατολισμός ανέθετε την υπόθεση του αλυτρωτισμού στην παραδοσιακή τάξη των στρατιωτικών.

β) Η Μεγάλη Ιδέα αποτέλεσε το κύριο ιδεολογικό στοιχείο της πολιτικής ζωής μετά τα μέσα του 19ου αιώνα σύμφωνα με την τέταρτη δευτερογενή πηγή. Χαρακτηριστικό είναι ότι όλα τα κόμματα ανεξαιρέτως συμφωνούσαν γύρω από τα βασικά προβλήματα του ελληνικού αλυτρωτισμού και διαφωνούσαν μόνο στην τακτική που θα έπρεπε ν' ακολουθήσει η εκάστοτε κυβέρνηση. Από τις άμεσες συνέπειες της αλυτρωτικής πολιτικής που εφάρμοσε ο Κωλέττης, όπως προκύπτει από την τρίτη δευτερογενή πηγή ήταν η έξαρση του προβλήματος της ληστείας, η σύνδεση των ληστών με τον αλυτρωτισμό και η «αποδοχή» τους ως τμήματος του αλυτρωτικού στρατού του έθνους. Κατά το σχόλιο του Κολιόπουλου, προφανής ήταν η αυτοεξαπάτηση του λαού και των ηγετών του ως προς την πιθανή επιτυχία τέτοιων πρακτικών, που υποκαθιστούσαν την έλλειψη της εθνικής ανάπτυξης. Η έντονη παρουσία της εθνικής ιδεολογίας είχε επιπτώσεις στον πολιτικό και οικονομικό χώρο, ιδιαίτερα σε εποχές που τα προβλήματα έμοιαζαν με ανοικτές πληγές, στην περίπτωση της

Κρήτης ή, αργότερα, της Μακεδονίας. Οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν είχαν στραμμένο το ενδιαφέρον τους, μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, αποκλειστικά στα εσωτερικά ζητήματα, στην οικονομική ανόρθωση και τη γεφύρωση του χάσματος με τη Δύση. Όλα αυτά συνυφαίνονταν με το εθνικό όραμα, μεγαλώνοντας το κόστος των προσπαθειών και καθιστώντας συχνά τις οικονομικές πρωτοβουλίες έρμια των εθνικών κρίσεων. **Όπως μάλιστα προκύπτει από το κείμενο, η έκταση που προσέλαβε πολιτικά το φαινόμενο του αλυτρωτισμού καταδεικνύει την αποστασιοποίηση των κομμάτων από την κοινωνική αδικία, αλλά παράλληλα αποσπούσε την προσοχή του λαού από τα πραγματικά του προβλήματα. Άλλωστε, κατά το σχόλιο του συντάκτη του τρίτου κειμένου, το φαινόμενο πρόκλησης τέτοιων «σωβινιστικών εξάρσεων για την απασχόληση της κοινής γνώμης, είναι μια συνηθισμένη διέξοδος για όσες κυβερνήσεις που αντιμετωπίζουν δυσκολίες.**

Δ.1.

Εισαγωγικό πλαίσιο: Η Ελλάδα του μεσοπολέμου (1919-1939), παρά το κόστος της μικρασιατικής συμφοράς, είχε αποκτήσει μια σειρά από πλεονεκτήματα, που επέτρεπαν τη θετική οικονομική της πορεία.

Σε αντίθεση με πολλά γειτονικά της κράτη είχε ομογενοποιηθεί εθνικά, καθώς οι μειονότητες αντιπροσώπευαν πλέον λιγότερο του 7% του συνολικού πληθυσμού. **Ειδικότερα, σύμφωνα με την δευτερογενή δεύτερη πηγή, η άφιξη των προσφύγων οδήγησε σε πληθυσμιακές και εθνολογικές μεταβολές, με αποτέλεσμα τον κατακερματισμό των επιμέρους θρησκευτικών και εθνικών ομάδων και τη διαμόρφωση μίας νέας ομοιογενούς ενότητας στον ελλαδικό χώρο.** Είχε ολοκληρώσει την αγροτική της μεταρρύθμιση **με ρυθμούς και αποφασιστικότητα που δεν είχαν παρατηρηθεί σε κανένα άλλο ευρωπαϊκό, μεσογειακό ή βαλκανικό κράτος. Έτσι, μέχρι το 1938 απαλλοτριώθηκαν 1.724 μεγάλα κτήματα, συνολικής έκτασης 12 εκατομμυρίων στρεμμάτων, τα οποία διαμοιράστηκαν σε 130.000 οικογένειες ντόπιων αγροτών. Από την άλλη, στους πρόσφυγες διανεμήθηκαν 8,3 εκατομμύρια στρέμματα, ιδιαίτερα στη βόρεια Ελλάδα. Η προαναφερθείσα διανομή, όπως προκύπτει από το δευτερογενές πρώτο παράθεμα, καθιστούσε σαφές, ότι η αξιοσημείωτη αστική ανάπτυξη της χώρας την περίοδο του μεσοπολέμου σχετιζόταν με τις αλλαγές στον αγροτικό χώρο, αφού η οικογενειακή αξιοποίηση της γης συνέβαλε στην δυναμική ένταξη των αγροτών στην εμπορευματική, καπιταλιστική οικονομία. Επιπρόσθετα, η Ελλάδα είχε προωθήσει την αστικοποίηση της ενώ, οι αστικοί οικισμοί, μετά την φυγή των μουσουλμάνων και των σλαβοφώνων και λόγω της ανάληψης από τις αρμόδιες κρατικές αρχές της στέγασης των προσφύγων, ανασυγκροτήθηκαν, αφού βασική φιλοδοξία ήταν η ανατροπή της παραδοσιακής εσωστρεφούς και διασπασμένης εθνοθρησκευτικά αστικής διάρθρωσης των οθωμανικών χρόνων : έτσι το 1/3 του πληθυσμού ζούσε πλέον σε μεγάλα αστικά κέντρα. Ταυτόχρονα, κάτω από το βάρος των πιέσεων είχε βελτιώσει τις υποδομές της και είχε υιοθετήσει αναπτυξιακές πολιτικές, υπό την αιγίδα του νεοσύστατου Υπουργείου Συγκοινωνιών, το οποίο προώθησε μια σειρά από πολεοδομικές αλλαγές.** Με λίγα λόγια είχε λύσει πολλά από τα προβλήματα που εξακολούθησαν για πολύ καιρό να ταλανίζουν τα υπόλοιπα βαλκανικά κράτη. Τέλος, θα μπορούσαμε να προσθέσομε στα θετικά τη συγκέντρωση των Ελλήνων στο πλαίσιο του εθνικού τους κράτους και την εξάλειψη του ελληνικού κοσμοπολιτισμού που συχνά υπήρξε αιτία για να αντιμετωπίζεται η Ελλάδα ως δευτερεύον πεδίο ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων. Η ανάπτυξη της Ελλάδας ενδιέφερε πλέον όλους τους Έλληνες.

Επιπλέον, οι πρόσφυγες είχαν φέρει μαζί τους τις γνώσεις, τον πολιτισμό τους και μια ισχυρή διάθεση για εργασία. Πέρα από τις επιτυχείς ή ανεπιτυχείς προσπάθειες των αρχών για αποκατάσταση των ξεριζωμένων, θεμέλιο της όλης προσπάθειας ήταν η διάθεση των ανθρώπων να εργαστούν σκληρά για να ξαναδημιουργήσουν αυτά που έχασαν μέσα στην καταστροφή.

